

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ УКЛАДАННЯ СУЧАСНОГО ПІДРУЧНИКА ДЛЯ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ СІЛЬСЬКОЇ МІСЦЕВОСТІ

Тамара Пушкарьова,

доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України, начальник відділу проектного управління
Інституту модернізації змісту освіти, м. Київ, Україна,

 <https://orcid.org/0000-0001-7611-9516>

 pushkaryovat@gmail.com

Марія Коваль-Мазюта,

аспірантка,
Інституту педагогіки, м. Київ, Україна,

 <https://orcid.org/0000-0002-4214-5027>

 kovalma.maria@gmail.com

Олександр Гриценко,

аспірант,
Сумський ДПУ імені А. С. Макаренка, м. Суми, Україна,

 <https://orcid.org/0000-0001-7380-9159>

 catamaran@ukr.net

Упроваджувана останніми роками в Україні децентралізація системи освіти певною мірою передбачає делегування низки повноважень і зобов'язань у площині організації якісного та доступного навчально-виховного процесу до об'єднаних територіальних громад сільської місцевості із необхідністю виконання суттєвих умов: 1) забезпечення ефективного функціонування локальної мережі сільських навчальних закладів у відповідності до державних стандартів та 2) наближення змісту й композиції навчально-виховного процесу в сільських освітніх закладах до місцевих цінностей, традицій і вподобань.

У відповідності до засад освітнього конструкта «Нова українська школа» на сьогодні творчо налаштований і відповідальний учитель у межах академічної свободи може самостійно конструювати новітні авторські програми, власноруч обирати методи й стратегії навчальної діяльності, відбирати підручники та інші засоби навчання (Нова українська школа, 2016, с. 16), спираючись при цьому на державні стандарти загальної середньої освіти та зважаючи на загальнолюдські, зокрема морально-етичні (гідність, чесність, турбота, повага до інших людей) і соціально-політичні (свобода, патріотизм, шанобли-

ве ставлення до своєї рідної мови, культури, громади) цінності (Нова українська школа, 2016, с. 19). Надане поєднання освіти, патріотизму й духовності спрямоване на досягнення головної мети усіх освітніх реформ – формування в стінах середньої школи особистості, патріота й інноватора (Нова українська школа, 2016, с. 6) шляхом застосування інноваційних технологій, методик і засобів навчання та беручи до уваги форму, побудову й спроможність відповідної освітньої мережі.

Проблемні вузли закладів освіти сільської місцевості виявляють нагальні ускладнення стосовно зручного доступу учнів до потрібних засобів навчання, у тому числі до сучасних підручників, які б відповідали концептуальним засадам парадигмального конструкта «Нова українська школа» та ураховували ціннісні індикатори (морально-етичні й соціально-політичні орієнтири) певної території, на якій функціонують ті чи інші заклади освіти.

Ключові слова: сучасний підручник, заклади освіти сільської місцевості, проєктування засобів навчання.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Нагальні проблеми децентралізації освіти засвідчили наявні хиби у справі проєктування підручників для системи загальноосвітніх навчальних закладів, насамперед для закладів освіти сільської місцевості. За думкою О. Савченко, справа підручникотворення наразі не набула реальних важелів контролю за їх проєктуванням, відбором та впровадженням, а тому й припускає допущення наявних помилок у розв'язанні проблеми якісного підручника в системі шкільної освіти (Савченко, 2000, с. 2).

Водночас якість навчальної книги тісно пов'язана не тільки-но із теорією її конструювання, а й з практикою її використання. Розмаїття та динаміка явищ соціуму й всього навколишнього світу неодмінно повинні вимагати актуальних змін у структурі, змісті, способі передачі інформаційних матеріалів підручника, стимулюючи укладачів навчальної літератури й шкільних учителів повсякчасно збагачувати методи і форми навчання (Жосан, 2010, с. 54).

Оскільки підручник завжди був і до сьогодні залишається не лише носієм інформації, а й інструментом прищеплення його користувачам (учням) суттєвих культурних і соціальних цінностей, виникає необхідність укладання підручника нового покоління, який повинен орієнтуватися на інтелектуально-особистісний, творчо-інноваційний та соціально-патріотичний розвиток учнів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми. Огляд публічних розвідок засвідчує, що проблему укладання сучасного підручника досліджували С. Гончаренко (2008), О. Жосан (2010), Я. Кодлюк (2016), Л. Котлова (2014), В. Могорита (2018), Л. Лисогор (Лисогор, Павлик, Харламова, 2020), О. Савченко (2000), О. Топузов (Топузов, Вяткіна, 2016) та багатьох інших дослідників, які вивчали питання змісту, оформлення та оцінки навчальної книги.

У цьому аспекті О. Жосан проаналізував вимоги до шкільного підручника та окреслив засади його конструювання (Жосан, 2010). Я. Кодлюк обґрунтувала методологічні

критерії щодо оцінки підручника для початкової школи (Кодлюк, 2016). О. Топузов та Н. Вяткіна узагальнили інструктивно-методичні вимоги до експертизи електронних версій підручників для учнів загальноосвітніх закладів освіти (Топузов, Вяткіна, 2016). Л. Котлова скомпілювала актуальні нормативні вимоги до змісту та оформлення шкільної книги (Котлова, 2014). С. Гончаренко виявив дидактичні функції сучасного підручника (Гончаренко, 2008), тоді як В. Могорита дослідив трансформації дидактичних функцій навчальної літератури в сучасних умовах розвитку освітньої галузі (Могорита, 2018).

Проблематику використання сучасного шкільного підручника в сільських школах вивчали В. Мелешко (2015), Ю. Мельник (2010), Т. Прохоренко (2019), Н. Шиян (2013), У. Щербей (2017) та інші науковці, які ув'язували особливості проведення навчального процесу в сільських школах з тими функціями, що має виконувати шкільна навчальна література в малокомплектних школах сільської місцевості на територіях об'єднаних громад.

Зокрема, В. Мелешко провела аналіз публічних розвідок, що розглядають специфічність навчання в сільській школі, де підручник є основним навчальним засобом у класах з малою наповненістю (Мелешко, 2015, с. 12). До характерних функцій підручника, що застосовується в сільській школі, дослідниця відносить його направленість на формування в учнів загальнолюдських, загальнокультурних та загальнонаціональних цінностей, що зараджують соціалізації особистості учня, становленню його громадянських якостей (Мелешко, 2015, с. 15).

Водночас Т. Прохоренко відзначає, що з погляду вчителя сільської школи основними функціями підручника для малокомплектної школи з вкрай низькою наповненістю класів, одночасним навчанням учнів різних вікових можливостей та недостатньою укомплектованістю педагогічного колективу мають бути його змістовна спроможність організувати навчання різновікових груп школярів у суміщених чи-то з'єднаних класах у ході обговоренні схожих тем за означеною навчальною дисципліною (Прохоренко, 2019, с. 4).

За твердженням У. Щербей, для закладів освіти сільської місцевості наразі не існує ані «сільських» навчальних планів, ані «сільських» прийомів навчання чи «сільських» підручників, але водночас із тим сільська школа функціонує під впливом специфічних факторів: соціальних, демографічних, культурологічних, територіальних, логістичних тощо. За браком умов для творчого розвитку учнів в сільській місцевості, навчальна книга має перекидати соціальні ускладнення своїм внутрішньоосвітнім змістом (Щербей, 2017, с. 278).

Н. Шиян, досліджуючи специфічні особливості провадження навчального процесу в сільській школі, позначила умови м'якої диференціації навчання, що базується на формуванні в одному класі динамічних груп учнів, які опановують навчальний матеріал за різнорівневими програмами на засадах індивідуального плану. За відповідності до такого підручники для сільської школи повинні мати різнорівневі завдання, що надасть можливість окремим учням або групам учнів працювати на визначених для них рівнях (Шиян, 2013, с. 381).

Проблему застосування електронного підручника в умовах дистанційного навчання в сільській школі Ю. Мельник вивчав у контексті збагачення освітніх перспектив малокомплектних закладів освіти сільської місцевості та створення додаткових каналів творчої

співпраці вчителів та учнів (Мельник, 2010, с. 285). Процес інтеграції сільської школи в інформаційний освітній простір, за думкою вченого, передбачає удосконалення традиційних і конструювання інноваційних технологій та навчальних засобів обміну інформацією на відстані, орієнтованих на задоволення освітніх потреб учнів (Мельник, 2010, с. 292).

У такий спосіб проблематику формування підручника для закладів освіти сільських громад можна вважати достатньо розробленою з тією обмовкою, що в реаліях динамічного сьогодення, позначеного реформою децентралізації освіти, перманентно змінюються вимоги суспільства до системної організації та змісту навчального процесу, що, зі свого боку, передбачає внесення трансформаційних виправлень, поправок чи уточнень до інформаційного наповнення, структурної побудови та дидактичного формату шкільного підручника з метою формування зручної, актуальної та якісної навчальної книги.

Слушним розв'язанням проблеми якісного підручника для закладів освіти сільських громад може стати оптимальне поєднання дидактичного укладання, різновікового сприймання та ціннісного забарвлення інформаційних матеріалів, що фактично й визначатиме сенс навчальної шкільної літератури в специфічних умовах функціонування сільської освіти, належно до яких навчальна книга має, з однієї сторони, відповідати державним стандартам і навчальним програмам, а з іншої – бути зручним посередником між учнем і вчителем у справі виконання двоєдиного соціального завдання – навчати та навчатись.

Мета дослідження полягає у дослідженні проблеми укладання сучасного підручника для навчального процесу, який здійснюється в умовах провадження освітньої діяльності в громадах сільської місцевості.

Виклад основного матеріалу. Розгляд теоретичних досліджень стосовно укладання сучасного підручника виявляє проблемні аспекти означеної акції, які першим ділом стосуються змістовного навантаження, структурної організації та основних функцій навчальної книги. У наданому контексті понятійну категорію «функція» слід розуміти як призначення / роль чого-небудь, специфічну ознаку, яка може змінюватися, виникати або зезати під впливом змін, які відбуваються на певний час у відповідному середовищі (Білодід, 1979, с. 653).

За формалізованого розгляду категорія «функція» може бути визначеною як динамічно-змінний конструкт, у якому компоненти знаходяться між собою в такому відношенні, що зі зміною якісних ознак одного компонента обов'язково мають відбуватися перетворення характеристик іншого компонента:

$$f_i(x_i) = y_i, \quad (1)$$

де: f_i – i -та функція; x_i – i -та незалежна змінна; y_i – i -та залежна змінна, $i = 1, 2, \dots, n$

Відтоді, коли ми розглядаємо складний багатофункціональний системний об'єкт, інтегрована функція $\Sigma F(\Sigma X)$ буде залежати від обраних для дослідження множин залежних змінних (ΣY):

$$\Sigma F(\Sigma X) = Y_1, Y_2, Y_3, \dots, Y_n \quad (2)$$

В аспекті підручникотворення дефініцію лексеми «функція» сприймають як сферу діяльності шкільної навчальної літератури, її призначення, а також і як роль, яку така

література здійснює в системі загальної середньої освіти (Жосан, 2021, с. 17). Функції шкільного підручника найперше скеровані на формування освітніх, соціальних і життєвих компетентностей учнів та слугують провідними засадами під час проектування шкільної літератури за урахування нормативних вимог державних стандартів і навчальних програм та зважаючи на пропозиції з боку вчителів-практиків тих закладів освіти, в яких ті чи інші шкільні навчальні підручники будуть використовуватися у навчальному процесі.

Аналіз основних функцій шкільної навчальної літератури, що здійснили в наукових розвідках Н. Бібік (Бібік, 2003), С. Гончаренко (Гончаренко, 2008), О. Жосан (Жосан, 2021), Я. Кодлюк (Кодлюк, 2016), Л. Котлова (Котлова, 2014), В. Мелешко (Мелешко, 2015), В. Могорита (Могорита, 2018), Т. Прохоренко (Прохоренко, 2019), О. Савченко (Савченко, 2012), О. Топухов (Топухов, 2015), С. Трубочева (Трубочева, 2018), Н. Шиян (Шиян, 2013), У. Щербей (Щербей, 2017) та інші вчені, дозволив означити наступні висновки: 1) перелік різновидів функцій, що має виконувати шкільний підручник (табл. 1), є достатньо об'ємним і таким, що не виявляє ознак підсумкового класифікатора; 2) необхідні за ходом укладання підручника функції відбираються на основі урахування специфічних умов його фактичного використання.

Таблиця 1

Основні характеристики та різновиди функцій шкільного підручника*

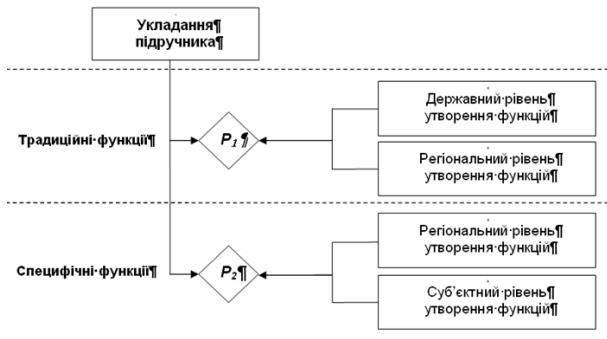
Основні характеристики функцій шкільного підручника				
Рівень утворення	Форма реалізації	Сфера діяльності	Обшир застосування	Різновиди функцій
державний	стандарти нормативи	країна	загальний	дидактична пізнавальна розвивальна інформаційна практична системна дослідницька проектна контролююча самоосвітня
регіональний	методики програми	група	колективний	методична регулятивна управлінська координуюча ціннісна культурологічна етнографічна природознавча екологічна

суб'єктний	пропозиції ініціативи	клас	особистий	емоційна творча виховна комунікативна організаційна рефлексивна мотиваційна координуюча технологічна ергономічна
------------	--------------------------	------	-----------	---

* Складено на основі публічних джерел та особистих досліджень авторів

Представлений у табл. 1 перелік функцій шкільного підручника не вбачає примусу щодо їх обов'язково-одночасного застосування в умовах проектування навчальної книги, але узагальнений реєстр таких функцій позначає можливість усвідомлення традиційних функцій навчальної шкільної літератури та завбачує спромогу урахування тих специфічних функціональних вимог до проектування навчальної книги, які формуються за відповідності до проваджуваних у системі освіти реформ, передавання управлінських повноважень до об'єднаних громад і місцевих закладів освіти, території розташування та акредитації закладів освіти, рівня фізичних, розумових та психічних можливостей учнів, щабля освіченості соціального оточення, національних і культурних традицій тощо.

У такий спосіб можна навести дворівневу модель утворення функцій при укладанні підручника (рис. 1), де на першому рівні (P_1) розглядаються державні та регіональні функціональні вимоги до проєктування підручника, а на другому рівні (P_2) ураховуються регіональні й суб'єктні функціональні вимоги в частині задоволення пропозицій та ініціатив управлінських структур певної території та вчителів-практиків локальної освітньої мережі. За тих випадків, коли претензій від суб'єктів немає, надана модель уцілюється до одного (P_1) рівня.

Утворення функцій: P_1 – першого рівня; P_2 – другого рівня

Рис. 1. Дворівнева модель утворення функцій при укладанні підручника

Спираючись на пропоновані раніше судження є коректним визначити, що специфічними функціями сучасного підручника для сільських освітніх закладів мають бути завдання щодо: дидактичного укладання, різновікового сприймання й ціннісного забарвлення інформаційного матеріалу навчальної книги. Означені функції шкільного підручника взаємодіють одна з одною та взаємодоповнюють одна одну, а від їх синергетичного прояву залежить обшир, структура та форма надання пізнавального матеріалу шкільної книги.

За формалізованого тлумачення представлених суджень маємо позначити, що коли множину функцій дидактичного укладання підручника розпізнавати як вираз $\{y_{дв}\} \in Y_{дв}$, множину функцій різновікового сприймання означати згідно до виразу $\{y_{рс}\} \in Y_{рс}$, а множину функцій ціннісного забарвлення визначати як вираз $\{y_{цз}\} \in Y_{цз}$, то формулу (2) у відношенні до традиційних та специфічних функцій можна надати у вигляді:

$$\Sigma F(\Sigma X) = [Y_{ТФ}] + [Y_{СФ}] \quad (3)$$

$$\Sigma F(\Sigma X) = [Y_{ТФ}] + [Y_{дв}, Y_{рс}, Y_{цз}] \quad (4)$$

Вивчаючи специфічні функції підручника для сільської школи у площині сутнісного розуміння, наведемо конструктивні пояснення щодо їх практичного сприйняття та усвідомленого застосування.

Функція дидактичного укладання інформаційних матеріалів підручника для сільської школи є завданням з проектування змісту, структури, оформлення й формату засобу навчання: візуальний (друкований, електронний); вербальний (розмовний, лінгафонний) та змішаний (віртуальний). Кожен із цих дидактичних засобів навчання активізує ланцюги інформаційної підтримки творчої співпраці вчителів і учнів, здійснює мотивацію школярів до пізнавальної діяльності через розвивально-інноваційні педагогічні технології.

В інтерпретації С. Трубвчевої, дидактичні функції навчальної книги – це є цілеспрямовано сформовані її властивості (зміст, об'єм, структура) у зручному форматі носія (надавача) інформаційно-освітніх матеріалів та основного засобу навчання, що найбільш докладно відповідає цільовому призначенню навчальної книги за певних умов її використання (Трубачева, 2011, с. 18).

За думкою О. Савченко, будь-які сучасні зміни парадигми шкільної освіти неодмінно позначаються на переосмисленні існуючих та пошуку нових функцій підручника, доповнюючи його традиційні функції (інформативна, розвивальна, виховна) новими: технологічною та ілюстративною (Савченко, 2012, с. 207). За такого контенту підручник має розглядатися не лише як носій змісту освіти, а й як організаційна модель навчального процесу, що поетапно відображає основні цикли проведення занять (Кузьмінський, Омеляненко, 2003, с. 127).

Отже, застосування таких новочасних технологій підручникотворення як: відтворення навчальної книги у форматі окремих тематичних модулів, розробка електронних версій предметних блоків smart-textbooks, навчально-розвивальних комп'ютерних ігор сприятимуть прояву комунікативних вмінь учнів, зростанню їх творчої активності, само-

стійності та придатності до адаптивної соціалізації в умовах інформаційного зростання національної спільноти. Окрім того мобільні та зручні електронні версії інтерактивних навчальних підручників, налаштовані в режимі учнівсько-комп'ютерних інтерфейсів (*schoolboy-computer interaction*), можуть ефективно використовуватися в ході самостійної навчальної діяльності, в умовах дистанційної освіти та під час взаємодії з батьками.

Функція різновікового сприймання інформаційних матеріалів підручника учнями сільської школи завбачає наявність сполучених за змістом, але ж різних за ступенем складності, навчальних завдань у межах відповідного навчального предмета (навчальної дисципліни). Необхідність обумовленої функції базується на врахуванні специфіки малочисельного закладу освіти, пов'язаної із нестачею педагогів за відповідними предметними напрямками, вкрай малою наповненістю класів та навчанням в одному класі різних за віком дітей.

У трактуванні В. Мелешко, значущість навчальної книги в малочисельних класах сільської школи реалізується не лише через виконання інформативної функції, а й внаслідок забезпечення комунікативної активності учнів відповідно до умов виконання навчальних завдань (Мелешко, 2015, с. 15). Спілкування під час проведення навчального процесу в з'єднаних класах або класах-комплектах малочисельної сільської школи, де різні за віковими можливостями групи учнів (наприклад, 2–3 і 3–4 класи) одночасно розв'язують відмінні навчальні завдання з певної дисципліни шляхом внутрішньо-предметної інтеграції підхожих тем на основі принципу інтегрованих занять, сприяє обміну думками, висловлюванню власної думки, збагаченню знаннєвого досвіду (Прохоренко, 2019, с. 4).

Функція ціннісного забарвлення інформаційних матеріалів підручника за своїм значенням є тим навчально-виховним інструментом, при допомозі якого у школярів формуються ціннісні орієнтири стосовно шанобливого відношення до своєї країни, громади та родини. Спрямування матеріалу підручника на ціннісні соціальні маркери є вагомим складником проєктування навчальної книги, адже, за визначенням Н. Бібік, якість підручника визначається не лише результатами, що характеризуються сумарним виразом знань з дисциплін навчального плану, а й соціальним досвідом учня (Бібік, 2003, с. 49–50), який збагачується в процесі формування духовної сфери життєдіяльності учнів.

Становлення ціннісних орієнтирів особистості має сприяти усвідомленню окремими індивідуумами загальнонаціональних та загальнолюдських ціннісних маркерів, що допоможе школярам усвідомити свою приналежність до традицій, історії та культури свого рідного краю і своєї держави. Такий підхід є особливо слухним для учнів початкової сільської школи, оскільки вони мають незначний суспільно-моральний досвід, неширокий світогляд, нестійку систему цінностей та недостатньо розвинуту емоційно-почуттєву сферу.

Підсумовуючи наведені міркування варто визнати, що сучасний підручник для сільських закладів освіти має виконувати не лише інформаційно-навчальну функцію, а й відтворювати ціннісно-духовний та естетично-моральний аспекти виховання учнів через розкриття неповторності України як дійсно європейської держави, стійкості

та єдності українського народу, унікальності культурного та природного середовища рідного краю (Лисогор, 2020, с. 89). Одним із слухних прийомів у відтворенні ціннісного компонента сучасного підручника може бути використання в структурі навчальної книги специфічних завдань, орієнтованих на формування в учнів любові до рідного краю, його відважних та працьовитих жителів, природного середовища й культурних традицій.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи надані вище судження можна визнати, що функції сучасного підручника не є назавжди визначеними атрибутами, а можуть та повинні коригуватися з активними змінами у структурі суспільних відносин, які пов'язані із реформуванням владних інститутів та галузевих організацій. Водночас сучасний підручник має урахувати специфічні особливості місця розташування навчального закладу і пропозиції вчителів-практиків стосовно його змісту.

Використані джерела

- Бібік, Н.М. (2003). Врахування пізнавальних інтересів учнів у підручникотворення. Підручник XXI століття. 1–4. 48–52.
- Білодід, І.К. (ред). (1979). Словник української мови: в 11 т. Т. 10: Т–Ф. Київ: Наукова думка.
- Гончаренко, С.У. (2008). Дидактичні функції підручника. *Професійно-технічна освіта*. 2. 6–8.
- Жосан, О.Е. (2010). Вимоги до шкільного підручника у контексті розвитку вітчизняного підручничознавства. *Проблеми сучасного підручника*. 10. 53–61.
- Жосан, О.Е. (2021). Підручники і посібники для загальної середньої освіти у 1921–1991 роках: монографія. Кропивницький: Ексклюзив-Систем.
- Кодлюк, Я.П. (2016). Підручник для початкової школи: дидактико-методичний аспект: навчально-методичний посібник. Тернопіль: Вектор.
- Котлова, Л.О. (уклад). (2014). Загальні вимоги до змісту та оформлення навчальних посібників та навчально-методичної літератури. Житомир.
- Кузьмінський, А.І., Омеляненко, В.Л. (2003). Педагогіка: підручник. Київ: Знання-прес.
- Лисогор, Л.П., Павлик О. А., Харламова Т.Б. (2020). Науково-методична оцінка якості сучасного підручника як показник професійної компетентності вчителя НУШ. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. 2. 84–92.
- Мелешко, В.В. (2015). Використання сучасного шкільного підручника як провідного засобу навчання в сільській школі. *Проблеми сучасного підручника*. 15. 12–21.
- Мельник, Ю.С. (2010). Дидактичні аспекти дистанційного навчання фізики в сільській школі. *Проблеми сучасного підручника*. 10. 285–293.
- Могорита, В.М. (2018). Трансформація функцій шкільного підручника історії як навчального засобу. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. 60. 26–29.
- Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. (2016). Київ: МОН України.
- Прохоренко, Т.В. (2019). Особливості навчання учнів у малокомплектній школі. *ЛОГОС. ONLINE*. 2. 1–8. <https://doi.org/10.36974/2663-4139.02.01>.

- Савченко, О.Я. (2000). Без якісного підручника шкільна освіта неможлива. *Педагогічна газета*, 8. 2.
- Савченко, О.Я. (2012). Концепція нового підручника «Літературне читання» для початкової школи. *Проблеми сучасного підручника*, 12. 207–213.
- Топузов, О.М., Вяткіна, Н.Б. (2016). Експертиза шкільних підручників: інструктивно-методичні матеріали для експертизи електронних версій проектів підручників для учнів 8 класу загальноосвітніх навчальних закладів. Київ: Педагогічна думка.
- Трубачева, С.Е. (2018). Можливості шкільного підручника у реалізації педагогічних технологій в старшій школі. *Проблеми сучасного підручника*, 21. 404–411.
- Трубачева, С.Е. (2011). Трансформація функцій шкільного підручника в умовах компетентнісного підходу. *Проблеми сучасного підручника*, 11. 17–22.
- Шиян, Н.І. (2013). Особливості навчального процесу в сільській школі. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Методика навчання природничих дисциплін у вищій та середній школі» (XX Каришинські читання). Полтава: ПНПУ, 29–30 травня. 379–382.
- Щербей, У.В. (2017). Початкова сільська освіта: реалії та перспективи розвитку. *Науковий вісник Ужгородського університету*, 2 (41). 277–279.

References

- Bibik, N.M. (2003). Vrakhuvannya piznaval'nykh interesiv uchniv u pidruchnykotvorennya Pidruchnyk KHKHI stolittya. 1–4. 48–52. (in Ukrainian).
- Bilodid, I.K. (1979). Slovyuk ukrayins'koyi movy: v 11 t. T. 10: T-F. Kyiv: Naukova dumka. (in Ukrainian).
- Honcharenko, S.U. (2008). Dydaktychni funktsiyi pidruchnyka. *Profesiyno-tekhnichna osvita*, 2. 6–8. (in Ukrainian).
- Zhosan, O.E. (2010). Vymohy do shkil'noho pidruchnyka u konteksti rozvytku vitchyznyanoho pidruchnykoznavstva. *Problemy suchasnoho pidruchnyka*, 10. 53–61. (in Ukrainian).
- Zhosan, O.E. (2021). Pidruchnyky i posibnyky dlya zahal'noyi seredn'oyi osvity u 1921–1991 rokakh: monohrafiya. Kropyvnyts'kyi: Eksklyuzyv-System. (in Ukrainian).
- Kodlyuk, YA.P. (2016). Pidruchnyk dlya pochatkovoyi shkoly: dydaktyko-metodychnyy aspekt navchal'no-metodychnyy posibnyk. Ternopil': Vektor. (in Ukrainian).
- Kotlova, L.O. (2014). Zahal'ni vymohy do zmistu ta oformlennya navchal'nykh posibnykiv ta navchal'no-metodychnoyi literatury. Zhytomyr. (in Ukrainian).
- Kuz'mins'kyi, A.I., Omelyanenko, V.L. (2003). Pedahohika: pidruchnyk. Kyiv: Znannya-pres. (in Ukrainian).
- Lysohor, L.P., Pavlyk O.A., Kharlamova T.B. (2020). Naukovo-metodychna otsinka yakosti suchasnoho pidruchnyka yak pokaznyk profesiynoi kompetentnosti vchytelya NUSH. *Psykhologo-pedahohichni problemy suchasnoyi shkoly*, 2. 84–92. (in Ukrainian).
- Meleshko, V.V. (2015). Vykorystannya suchasnoho shkil'noho pidruchnyka yak providnoho zasobu navchannya v sil's'kiy shkoli. *Problemy suchasnoho pidruchnyka*, 15. 12–21. (in Ukrainian).
- Mel'nyk, YU.S. (2010). Dydaktychni aspekty dystantsynoho navchannya fizyky v sil's'kiy shkoli. *Problemy suchasnoho pidruchnyka*, 10. 285–293. (in Ukrainian).
- Mohoryta, V.M. (2018). Transformatsiya funktsiy shkil'noho pidruchnyka istoriyi yak navchal'noho zasobu. *Naukovy chasopys NPU imeni M.P. Drahomanova*, 60. 26–29. (in Ukrainian).

- Nova ukrainyns'ka shkola. Kontseptual'ni zasady reformuvannya seredn'oyi shkoly. (2016). Kyiv: MON Ukrainy. (in Ukrainian).
- Prokhorenko, T.V. (2019). Osoblyvosti navchannya uchniv u malokomplektniy shkoli. LÓHOS. ONLINE. 2. 1–8. (in Ukrainian).
- Savchenko, O.Y. (2000). Bez yakisnoho pidruchnyka shkil'na osvita nemozhlyva. *Pedahohichna hazeta*. 8. 2. (in Ukrainian).
- Savchenko, O.Y. (2012). Kontseptsiya novoho pidruchnyka «Literaturne chytannya» dlya pochatkovoyi shkoly. *Problemy suchasnoho pidruchnyka*. 12. 207–213. (in Ukrainian).
- Topuzov, O.M., Vyatkina, N.B. (2016). Ekspertyza shkil'nykh pidruchnykiv: instruktivno-metodychni materialy dlya ekspertyzy elektronnykh versiy proektiv pidruchnykiv dlya uchniv 8 klasu zahal'noosvitnikh navchal'nykh zakladiv. Kyiv: Pedahohichna dumka. (in Ukrainian).
- Trubacheva, S.E. (2018). Mozhlyvosti shkil'noho pidruchnyka u realizatsiyi pedahohichnykh tekhnolohiy v starshiy shkoli. *Problemy suchasnoho pidruchnyka*. 21. 404–411. (in Ukrainian).
- Trubacheva, S.E. (2011). Transformatsiya funktsiy shkil'noho pidruchnyka v umovakh kompetentnisnoho pidkhodu. *Problemy suchasnoho pidruchnyka*. 11. 17–22. (in Ukrainian).
- Shyyan, N.I. (2013). Osoblyvosti navchal'noho protsesu v sil's'kiy shkoli. Materialy mizhnarodnoyi naukovo-praktychna konferentsiya «Metodyka navchannya pryrodnychykh dystsyplyn u vyshchyy ta seredniy shkoli» (KHKH Karyshyns'ki chytannya). Poltava: PNP. 29–30 travnya. 379–382. (in Ukrainian).
- Shcherbey, U.V. (2017). Pochatkova sil's'ka osvita: realiyy ta perspektyvy rozvytku. *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho universytetu*. 2 (41). 277–279. (in Ukrainian).

Tamara Pushkarova, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Corresponding Member of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Head of the Project Management Department of the Institute of Modernization of Education, Kyiv, Ukraine

Mariia Koval-Maziuta, graduate student, Institute of Pedagogy, Kyiv, Ukraine

Oleksandr Hrytsenko, Postgraduate student of the first year of study, Sumy State A. Makarenko Pedagogical University, Sumy, Ukraine.

SOME SPECIAL FEATURES OF THE MODERN TEXTBOOK FOR EDUCATIONAL INSTITUTIONS IN RURAL LOCATIONS

The decentralization of the education system carried out in Ukraine in recent years, to one degree or another, provides for the transfer of a number of powers and obligations in the field of organizing a high-quality and accessible educational process to the united territorial communities of rural areas with the need to fulfill essential conditions: 1) ensuring effective functioning local network of rural educational institutions in accordance with state standards and 2) approximation of the content and composition of the educational process in rural educational institutions to local values, traditions and preferences.

Based on the previously presented judgments, it is correct to determine that the specific functions of a modern textbook for rural educational institutions should be tasks related to: didactic composition, multi-age perception and value coloring of the informational material of the textbook. The specified functions of the school textbook interact with each other and com-

plement each other, and the extent, structure and form of providing cognitive material of the school book depends on their synergistic manifestation.

Summarizing the above considerations, it should be recognized that a modern textbook for rural educational institutions should perform not only an informational and educational function, but also reproduce the value-spiritual and aesthetic-moral aspects of the education of students through the disclosure of the uniqueness of Ukraine as a truly European state, the stability and unity of the Ukrainian people, the uniqueness of the cultural and natural environment of the native region and social community. One of the appropriate techniques in reproducing the valuable component of a modern textbook can be the use in the structure of the textbook of specific tasks aimed at forming in students love for their native land, its brave and hardworking inhabitants, natural environment and cultural traditions.

Keywords: modern textbook, rural educational institutions, design of educational materials.